

ПОЛТАВСЬКА ДЕРЖАВНА АГРАРНА АКАДЕМІЯ

Факультет обліку та фінансів

Кафедра організації обліку та аудиту

Пояснювальна записка

до дипломної роботи

на здобуття ступеня вищої освіти магістр

на тему: «Методика й організація бухгалтерського обліку і аналіз наявності та використання виробничих запасів (на матеріалах приватного сільськогосподарського підприємства «Нива» Шишацького району)»

Виконав: здобувач вищої освіти
ступеня магістр, 2 курсу групи 1
за освітньо-професійною програмою
«Облік і оподаткування»
спеціальності 071 «Облік і оподаткування»
очної форми навчання

Ткаченко А. О.

Керівник: Тютюнник С. В.

Рецензент: Давиденко М. О.

Полтава – 2018 року

ПОЛТАВСЬКА ДЕРЖАВНА АГРАРНА АКАДЕМІЯ
Факультет обліку та фінансів

УДК 657

Ткаченко Алла Олексіївна

МЕТОДИКА Й ОРГАНІЗАЦІЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ І АНАЛІЗ
НАЯВНОСТІ ТА ВИКОРИСТАННЯ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ

Освітньо-професійна програма «Облік і оподаткування»
Спеціальність 071 «Облік і оподаткування»

Автореферат
дипломної роботи на здобуття ступеня вищої освіти магістр

Полтава 2018

Дипломною роботою є рукопис.

Робота виконана в Полтавській державній аграрній академії на кафедрі організації обліку та аудиту факультету обліку та фінансів

Науковий керівник: кандидат економічних наук, доцент
Тютюнник Світлана Василівна,
Полтавська державна аграрна академія,
професор кафедри організації обліку та аудиту

Рецензент: **Давиденко Марина Олександрівна,**
дочірнє підприємство «Агрофірма «Софіївська»
товариства з обмеженою відповідальністю фірма
«Астарт-Київ» Чутівського району,
економіст

Захист відбудеться «18» грудня 2018 р. о 9.00 годині на засіданні екзаменаційної комісії у ПДАА за адресою: 36003, м. Полтава, вул. Сковороди, 1/3, навчальний корпус 4, аудиторія 434.

Відповідальний за
нормо-контроль

С. В. Тютюнник

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Виробничі запаси для кожного суб'єкта господарювання в умовах розвитку ринкової економіки України набувають особливого значення, управління якими спонукає до вирішення багатьох теоретичних і практичних питань. Значною мірою це стосується розробки і впровадження таких підходів в управлінні виробничими запасами, які б забезпечували стійкість фінансового стану підприємства.

Виробничі запаси є засобами господарюючого суб'єкта, які потрібні підприємству для його функціонування у різних формах діяльності з метою одержання прибутку, а прибуток – це найголовніша причина діяльності підприємства. Також виробничі запаси входять до другого розділу балансу підприємства, який надає користувачам повну та правдиву інформацію про фінансовий стан підприємства на звітну дату.

Для стабільного здійснення виробничого процесу на підприємстві постійно мають бути виробничі запаси. Так підприємство повинно мати в необхідних розмірах запаси сировини і матеріалів, нафтопродуктів та інших цінностей. При їх витрачанні збільшуються витрати на виробництво, результатом якого є створення готової продукції.

Основні теоретичні засади формування та використання виробничих запасів викладені у працях Ф. Кене, А. Маршала, Дж. Ст. Мілля, А. Сміта, С. Фівшера, Й. Шумпетера. Вагомий внесок у сучасну економічну теорію і практику формування та ефективного використання виробничих запасів зробили вітчизняні й зарубіжні економісти В. Белолипецький, М. Білик, І. Бланк, Ю. Воробйов, А. Золотарьов, І. Зятковський, В. Ковальов, М. Коробов, А. Поддєрьогін, Р. Радіонов, Л. Ротштейн, Р. Славюк, Р. Сорока, Є. Стоянова, О. Терещенко, М. Черватюк, А. Шило, В. Шокун, Д. Шиян, С. Юрій та ін.. Проте, ряд питань щодо методики обліку виробничих запасів підприємства вимагає подальших досліджень та розробок.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дипломна робота виконана в межах програми науково-дослідних робіт кафедри організації обліку та аудиту за темою «Науково-методичні засади розвитку обліку та аудиту в умовах євроінтеграційних процесів».

Мета і завдання дослідження. Мета дослідження полягає в розробці та обґрунтуванні теоретичних положень та практичних рекомендацій щодо вдосконалення методики та організації обліку й аналізу наявності та використання виробничих запасів.

Для досягнення визначеної мети у дипломній роботі вирішуються наступні завдання:

- 1) дослідити методику бухгалтерського обліку виробничих запасів, їх класифікацію та оцінку;
- 2) розглянути нормативно-правове регулювання бухгалтерського обліку виробничих запасів;
- 3) узагальнити актуальні аспекти обліку виробничих запасів;

- 4) виявити організаційно-правові засади діяльності підприємства;
- 5) дослідити облікову політику та організацію бухгалтерського обліку на підприємстві;
- 6) проаналізувати фінансовий стан діяльності підприємства;
- 7) розглянути організацію документального забезпечення бухгалтерського обліку наявності та використання виробничих запасів;
- 8) дослідити аналіз складу, структури та динаміки виробничих запасів;
- 9) виявити забезпеченість суб'єкта господарювання виробничими запасами;
- 10) провести аналіз використання виробничих запасів підприємства та його матеріальних витрат;
- 11) удосконалити напрями покращення матеріального забезпечення підприємства та оптимізації його матеріальних витрат.

Об'єкт і предмет дослідження. Об'єктом дослідження є облікові процедури відображення господарських операцій щодо наявності і руху виробничих запасів у ПСП «Нива» Шишацького району Полтавської області. Предметом дослідження є теоретико-методичні засади, а також діюча практика обліку та контролю наявності і руху виробничих запасів підприємств.

Методи дослідження. У дипломній роботі використано ряд методів наукових досліджень, а саме: діалектичний метод пізнання та теоретичного узагальнення – для комплексного дослідження питань бухгалтерського обліку виробничих запасів; групування та статистичних порівнянь – для оцінки стану оборотності запасів сільськогосподарських підприємств; аналізу і синтезу – для узагальнення інформації щодо забезпечення сільськогосподарських підприємств виробничими запасами; абстрактно-логічний – для теоретичного узагальнення сутності та змісту виробничих запасів і формулювання висновків; графічний і табличний – для наочного відображення результатів дослідження; індукції та дедукції – для уточнення понять «запаси», «виробничі запаси»; комплексно-системний підхід – для вивчення положень національного законодавства та нормативів щодо бухгалтерського обліку виробничих запасів.

Наукова новизна одержаних результатів:

- 1) запропоновано доповнити наказ про облікову політику підприємства елементами щодо виробничих запасів;
- 2) обґрунтовано необхідність доповнення методики аналізу виробничих запасів дослідженням впливу факторів на зміну тривалості одного обороту оборотних активів та виробничих запасів;
- 3) запропоновано шляхи прискорення оборотності виробничих запасів.

Практичне значення одержаних результатів. Наочність результатів отриманих в роботі підтверджуються діаграмами. Результатами проведених досліджень у дипломній роботі є наявність конкретних рекомендацій, втілення яких в практичну діяльність сприятиме покращенню стану організації обліку виробничих запасів та підвищенню ефективності їх використання.

Особистий внесок здобувача. Дипломна робота є самостійно виконаним науковим дослідженням. Усі розробки та пропозиції, що містяться в роботі,

належать особисто автору.

Апробація результатів дослідження. Результати дослідження доповідалися й одержали позитивну оцінку на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях.

Публікації. За результатами дослідження опубліковано 8 наукових праць, в тому числі: у наукових виданнях 1 статтю та 8 тез у матеріалах конференцій.

Структура та обсяг дипломної роботи. Дипломна робота складається з вступу, чотирьох розділів, висновків, додатків, списку використаних джерел, що нараховує 97 найменувань, містить 16 таблиць, 13 рисунків, 13 додатків. Основний зміст дипломної роботи викладено на 115 сторінках друкованого тексту.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дипломної роботи, відображено мету, основні завдання, об'єкт і предмет дослідження, розкрито наукову новизну та практичне значення, наведено дані про апробацію одержаних результатів.

У першому розділі «**Методичні основи бухгалтерського обліку виробничих запасів**» досліджено трактування понять «запаси», «виробничі запаси», «класифікація виробничих запасів», «оцінка запасів», досліджено нормативно-правове регулювання бухгалтерського обліку виробничих запасів та актуальні аспекти обліку виробничих запасів.

Відповідно до П(С)БО 9 запаси – це активи, які:

- 1) утримуються для подальшого продажу;
- 2) перебувають у процесі виробництва з метою подальшого продажу продукту виробництва;
- 3) утримуються для споживання під час виробництва продукції, виконання робіт та надання послуг, а також управління підприємством.

Запаси визнаються підприємствами за таких умов:

- існує ймовірність того, що підприємство отримає в майбутньому економічні вигоди, пов'язані з їх використанням;
- їх вартість може бути достовірно визначена.

Запаси є найбільш важливою і значною частиною активів підприємства, вони займають особливе місце у складі майна та домінуючі позиції у структурі витрат підприємств; при визначенні результатів господарської діяльності підприємства та при висвітленні інформації про його фінансовий стан. Запаси відносяться до складу оборотних активів, тому що можуть бути перетворені на грошові кошти протягом року або одного операційного циклу.

Виробничі запаси – придбані або самостійно виготовлені вироби, які підлягають подальшій переробці на підприємстві. До них відносяться: сировина і матеріали, купівельні напівфабрикати та комплектуючі вироби, паливо, тара і тарні матеріали, будівельні матеріали, матеріали, передані в переробку, запасні частини, матеріали сільськогосподарського призначення, інші матеріали.

Для правильної організації обліку запасів важливе значення має їх

науково-обґрунтована класифікація (табл. 1).

Таблиця 1

Характеристика основних видів запасів

Класифікація	Вид запасів	Характеристика
За призначенням і причинами утворення	Постійні	Частина виробничих запасів і товарних запасів, що забезпечують безперервність виробничого процесу між двома черговими поставками
	Сезонні	Запаси, що утворюються при сезонному виробництві продукції чи сезонному транспортуванні
За місцем знаходження	Складські	Запаси, що знаходяться на складах підприємства
	У виробництві	Запаси, що знаходяться в процесі обробки
	В дорозі	Продукція, що відвантажена споживачу і ще ним не отримана, знаходиться в дорозі
За рівнем наявності на підприємстві	Нормативні	Запаси, що відповідають запланованим обсягам запасів, необхідним для забезпечення безперебійної роботи підприємства
	Понаднормові	Запаси, що перевищують їх нормативну кількість
За наявністю на початок і кінець звіт-ного періоду	Початкові	Величина запасів на початок звітного періоду
	Кінцеві	Величина запасів на кінець звітного періоду
По відношенню до балансу	Балансові	Запаси, що є власністю підприємства і відображаються в балансі
	Позабалансові	Запаси, що не належать підприємству і знаходяться на ньому через визначені обставини
За ступенем ліквідності	Ліквідні	Виробничі та товарні запаси, що легко перетворюються на грошові кошти у короткий термін і без значних витрат первісної вартості таких запасів
	Неліквідні	Виробничі та товарні запаси, які неможливо легко перетворити на грошові кошти у короткий термін і без значних витрат первісної вартості таких запасів
За походженням	Первинні	Запаси, що надійшли на підприємство ззовні від інших підприємств і не підлягли обробці на підприємстві
	Вторинні	Матеріали і вироби, що після первинного використання можуть застосовуватись вдруге на підприємстві (відходи виробництва)
За обсягом	Вільні	Запаси, що знаходяться у надлишку на підприємстві
	Обмежені	Запаси, що знаходяться в обмеженій кількості на підприємстві
За сферою використання	У сфері виробництва	Запаси, що знаходяться у процесі виробництва (виробничі запаси, незавершене виробництво)
	У сфері обігу	Запаси, що знаходяться в сфері обігу (готова продукція, товари)
	У невиробничій сфері	Запаси, що не використовуються у виробництві

Наведена класифікація запасів забезпечує виконання основних завдань обліку та контролю запасів, серед яких:

- 1) раціональне визначення одиниці обліку запасів та формування

номенклатури-цінника;

- 2) організація складського обліку;
- 3) достовірне визначення первісної вартості запасів;
- 4) визначення умов переоцінки запасів на дату балансу та методів їх оцінки в разі вибуття;
- 5) розкриття інформації про запаси у примітках до фінансової звітності.

Система бухгалтерського обліку виробничих запасів регулюється численними нормативно-правовими актами та положеннями, з яких основними є: Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні»; накази; інструкції; НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»; П(С)БО 9; П(С)БО 16 «Витрати»; Податковий кодекс України та інші.

Значно поліпшити організацію обліку виробничих запасів можна, удосконалюючи процес документування, тобто ширше використовуючи накопичувальні документи (лімітно-забірні і комплектування карти, відомості та ін.), картки складського обліку як витратний документ по відпущених матеріалах (без документальну систему оформлення витрат матеріалів).

Раціональна організація складського господарства; наявність інструкції з обліку виробничих запасів; розробка номенклатури запасів; правильна класифікація запасів; розробка норм витрачання запасів є необхідними передумовами правильної організації обліку виробничих запасів.

У другому розділі **«Фінансовий стан та організація обліку підприємства»** визначено організаційно-правові засади діяльності підприємства та розглянуто облікову політику та організацію бухгалтерського обліку досліджуваного підприємства, проведено фінансово-економічний аналіз діяльності підприємства.

ПСП «Нива» має самостійний баланс, круглу печатку, кутовий штамп, має право відкривати та закривати розрахункові, валютні та інші рахунки в установах банків на свій власний вибір, здійснює облік і веде звітність за звичайною системою обліку. Основними напрямками діяльності підприємства є: рослинництво, тваринництво та надання пов'язаних з ними послуг, оптова і роздрібна комісійна торгівля сільськогосподарською продукцією.

За інформацією форми №1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» за 2015 – 2017 рр. проведено горизонтальний і вертикальний аналіз майна ПСП «Нива» за 2015 – 2017 рр. (табл. 2).

Результати горизонтального і вертикального аналізу майна (табл. 2) свідчать про наявність як позитивних, так і негативних ознак і тенденцій у майновому стані підприємства за інформацією активу балансу. До позитивних характеристик майнового стану належать такі:

– у 2017 р. порівняно з 2015 р. вартість майна збільшилася на 13192 тис. грн, або 29,1 %, що свідчить про нарощування майнового потенціалу підприємства. Необоротні активи зросли на 9837 тис. грн (46,8 %), а оборотні – на 3355 тис. грн (13,8 %). Динаміка необоротних та оборотних активів ПСП «Нива» представлена на рис. 1;

Таблиця 2

**Горизонтальний і вертикальний аналіз майна ПСП «Нива»
за 2015 – 2017 рр. (станом на кінець року)**

Вид активів (майна)	2015 р.		2016 р		2017 р		Зміни (+,-) 2017 р. до 2015 р.		
	сума, тис. грн	у % до під- сумку	сума, тис. грн	у % до під- сумку	сума, тис. грн	у % до під- сумку	суми, тис. грн	час- тки, в.п.	у %
Майно – всього	45278	100,0	54975	100,0	58470	100,0	+13192	-	+29,1
1. Необоротні активи	20997	46,4	28663	52,1	30834	52,7	+9837	+6,3	+46,8
1.1. Основні засоби	15770	34,8	22771	41,4	25156	43,0	+9386	+8,2	+59,5
1.2. Довгостро- кові біологічні активи	5089	11,2	5776	10,5	5574	0,1	+485	-11,1	+9,5
2. Оборотні активи	24281	53,6	26312	47,9	27636	47,3	+3355	-6,3	+13,8
2.1. Запаси	16218	35,8	19813	36,0	21170	36,2	+4952	+0,4	+30,5
2.1.1. Вироб- ничі запаси	4982	11,0	6218	11,3	5892	10,1	+910	-0,9	+18,3
2.1.2. Незавер- шене вироб- ництво	3028	6,7	3915	7,1	4206	7,2	+1178	+0,5	+38,9
2.1.3. Готова продукція і товари	8208	18,1	9680	17,6	11072	18,9	+2864	+0,8	+34,9
2.2. Поточні біологічні активи	3173	7,0	4416	8,0	4615	7,9	+1442	+0,9	+45,4
2.3. Поточна дебіторська заборгованість	4476	9,9	2016	3,8	1590	2,7	-2886	-7,2	-64,5
2.4. Гроші та їх еквіваленти, поточні фінан- сові інвестиції	414	0,9	67	0,1	261	0,4	-153	-0,5	-37,0

– необоротні активи представлені насамперед основними засобами, вартість яких збільшилася на 9386 тис. грн, або 59,5 %. Темп приросту основних засобів перевищив темп приросту майна в цілому, що зумовило зростання їх частки в майні з 34,8 до 43,0 %. Це свідчить про поліпшення умов розширення основної діяльності підприємства;

– темп приросту майна (29,1 %) перевищив макроекономічний показник рівня інфляції (13,7 % у 2017 р.). У результаті відбулося зростання реальної вартості оцінки активів на 33,0 % ($1,512 / 1,137 * 100 - 100 = +33,0$ %);

– також у складі необоротних активів зросли довгострокові біологічні активи на 485 тис. грн, або на 9,5 %;

Рис. 1. Динаміка необоротних та оборотних активів ПСП «Нива» за 2015 - 2017 рр.

– оборотні активи найбільш представлені запасами, вартість яких збільшилася на 4952 тис. грн, або 30,5 %;

– серед оборотних активів суттєво скоротилася поточна дебіторська заборгованість на 2886 тис. грн, що становить 64,5 %. Зниження частки поточної дебіторської заборгованості в майні з 9,9 % у 2015 р. до 2,7 % у 2017 р. (на 7,2 в.п.) свідчить про відчутне поліпшення стану розрахунків підприємства з дебіторами;

– серед видів оборотних активів найбільший темп зростання мають біологічні активи (45,4 %), їх частка в майні станом на кінець 2017 р. підвищилася з 7,0 % до 7,9 %.

Водночас є й негативні характеристики майнового стану, зокрема:

– зменшення грошових коштів та їх еквівалентів на 153 тис. грн, або 37,0 %;

– темп приросту виробничих запасів (18,3 %) менший за темп приросту основних засобів (59,5 %), при цьому частка виробничих запасів у майні знизилася з 11,0 до 10,1 %. Така динаміка вказує на зниження рівня забезпеченості основних засобів матеріальними оборотними ресурсами;

– вартість готової продукції збільшилася на 2864 тис. грн (34,9 %), що може свідчити про зниження ефективності маркетингової політики.

Результати горизонтального і вертикального аналізу джерел формування капіталу свідчать, що у 2017 р. порівняно з 2015 р. вартість джерел формування капіталу збільшилася на 13192 тис. грн, або 29,1 %. При цьому власний капітал зріс на 13320 тис. грн (30,0 %), а зобов'язання і забезпечення зменшилися на 128 тис. грн (14,4 %).

За результатами аналізу ліквідності балансу, нестача високоліквідних оборотних активів для покриття найбільш термінових зобов'язань становила 472 тис. грн, у 2016 р. – 665 тис. грн, а у 2017 р. – 496 тис. грн. За середньо- і низьколіквідними оборотними активами спостерігається надлишок платіжних засобів: за середньоліквідними він зменшився з 4471 до 1584 тис. грн, а за

низьколіквідними – збільшився з 19391 до 25785 тис. грн. У цілому надлишок оборотних активів для покриття поточних і довгострокових зобов'язань і забезпечень збільшився на 3483 тис. грн, або 14,9 %. Таким чином, упродовж 2015 – 2017 рр. баланс не був абсолютно ліквідним у зв'язку з нестачею високоліквідних оборотних активів.

У третьому розділі **«Організація бухгалтерського обліку наявності та використання виробничих запасів»** досліджено організацію документального забезпечення, синтетичного та аналітичного обліку виробничих запасів, складського обліку, досвід використання автоматизації обліку та розкриття інформації щодо запасів у звітності підприємства.

Синтетичний облік виробничих запасів на підприємстві ведуть на рахунку 20 «Виробничі запаси», який містить такі субрахунки:

- 201 «Сировина й матеріали»;
- 202 «Купівельні напівфабрикати та комплектуючі вироби»;
- 203 «Паливо»;
- 204 «Тара і тарні матеріали»;
- 205 «Будівельні матеріали»;
- 206 «Матеріали передані в переробку»;
- 207 «Запасні частини»;
- 208 «Матеріали сільськогосподарського призначення»;
- 209 «Інші матеріали».

За дебетом рахунку 20 «Виробничі запаси» відображаються залишок і надходження, за кредитом витрачання, реалізація та інше вибуття виробничих запасів.

Для систематизації даних про надходження матеріальних цінностей на підприємство і стан розрахунків з постачальниками необхідний регістр бухгалтерського обліку, в якому відображаються такі дані: дата, номер документа та найменування матеріалу, номер прибуткового документа, дебет синтетичних рахунків матеріальних цінностей, сальдо на початок місяця, відмітка про оплату.

Облік розрахунків із постачальниками ведеться у Журналі 3 В с.-г. та у Відомості 3.3 с.-г аналітичного обліку до рахунка 63 «Розрахунки з постачальниками і підрядниками».

Аналітичний облік виробничих запасів ведеться в розрізі їх найменувань або однорідних груп. Кожна з груп виробничих запасів поділяється за видами, сортами, марками, типами, розмірами кожному найменуванню, сорту, розміру виробничих запасів присвоюється коротке числове позначення (номенклатурний номер), яке записують до спеціального реєстру номенклатури-цінника, де також вказують одиницю виміру і, по можливості, облікову ціну запасу.

Аналітичний облік виробничих запасів ведеться на складах за допомогою карток складського обліку, які розміщуються в картотеці за технічними групами виробничих запасів відповідно до номенклатури-цінника.

На ПСП «Нива» для ведення бухгалтерського обліку використовується

програма «1С: Підприємство 7.7», яка є універсальною програмою автоматизації діяльності підприємства та використовується для будь-яких розрізів економічної діяльності підприємства, в тому числі й різних ділянок бухгалтерського обліку. Довідники у програмі використовуються для чіткої організації аналітичного обліку на тих рахунках, де це потрібно. Усі довідники програми мають однотипний сервіс, однакові панелі інструментів і дають змогу виконувати над даними практично одні і ті ж дії.

Щодо запасів застосовують такі довідники: «Номенклатура», «Одиниці виміру», «Партії» та «Місця зберігання».

Підсумкові дані про господарську діяльність підприємства за визначений відрізок часу складають періодично. Систему цих даних (показників), що характеризує роботу підприємства за певний період, називають звітністю. Звітність є заключним етапом облікового циклу підприємства і складається на підставі даних бухгалтерського обліку для задоволення інформаційних потреб різних категорій користувачів: внутрішніх і зовнішніх.

Фінансова звітність є складовою бухгалтерської звітності, що містить інформацію про фінансовий стан, результати діяльності, рух грошових коштів та власний капітал підприємства за звітний період.

Податкова звітність подається органам державної фіскальної служби України і свідчить про сплату податків та зборів суб'єктами підприємницької діяльності відповідно до чинного законодавства. Податкова звітність та періодичність її подання визначається Податковим кодексом України про відповідні види податків, внесків і зборів.

У четвертому розділі **«Аналіз наявності та використання виробничих запасів суб'єкта господарювання»** досліджено аналіз складу, структури та динаміки виробничих запасів, забезпеченість суб'єкта господарювання виробничими запасами, аналіз використання виробничих запасів підприємства та його матеріальних витрат, напрями покращення матеріального забезпечення підприємства та оптимізації його матеріальних витрат.

Аналіз складу, структури та динаміки запасів наведено в табл. 3.

За результатами аналізу запасів підприємства (табл. 3) у 2017 р. порівняно з 2015 р. їх вартість зросла на 4952 тис. грн, що становить 30,5 %. Серед видів запасів збільшення відбулося за виробничими запасами (на 910 тис. грн, або 18,3 %), незавершеним виробництвом (на 1178 тис. грн, або 38,9 %) і готовою продукцією (на 2864 тис. грн, або 34,9 %). На кінець 2017 р. у структурі запасів переважають готова продукція (52,3 %) і виробничі запаси (27,8 %). У складі виробничих запасів зросли сировина і матеріали (у 4,7 рази), запасні частини (на 0,4 %), матеріали сільськогосподарського призначення (на 34,3 %). Інші види виробничих запасів зменшилися у 2017 р. Серед виробничих запасів найбільшу частку в запасах на кінець 2017 р. становили матеріали сільськогосподарського призначення (23,7 %), паливо (1,2 %) і запасні частини (1,3 %). Коефіцієнт накопичення, що визначається відношенням виробничих запасів і незавершеного виробництва до готової продукції і товарів, характеризуючи мобільність запасів, знизився з 0,976 до 0,912.

Таблиця 3

**Склад, структура та динаміка запасів ПСП «Нива» за 2015 – 2017 рр.
(станом на кінець року)**

Вид запасів	2015 р.		2016 р.		2017 р.		Зміни (+,-) 2017 р. до 2015 р.		
	сума, тис. грн	у % до під- сум- ку	сума, тис. грн	у % до під- сум- ку	сума, тис. грн	у % до під- сум- ку	суми, тис. грн	част- ки, в.п.	у %
Запаси – всього	16218	100,0	19813	100,0	21170	100,0	+4952	–	+30,5
1.Виробничі запаси	4982	30,7	6218	31,4	5892	27,8	+910	-2,9	+18,3
1.1. Сировина і матеріали	31	0,2	101	0,5	145	0,7	+114	+0,5	зб. у 4,7 рази
1.2. Паливо	603	3,7	355	1,8	252	1,2	-351	-2,5	-58,2
1.3. Тара і тарні матеріали	1	0,0	1	0,0	1	0,0	–	–	–
1.4. Будівельні матеріали	216	1,3	122	0,6	93	0,4	-123	-0,9	-56,9
1.5. Запасні частини	268	1,7	311	1,6	269	1,3	+1	-0,4	+0,4
1.6. Матеріали сільськогосподарського призначення	3735	23,0	5231	26,4	5015	23,7	+1280	+0,7	+34,3
1.7. Малоцінні та швидкозношувані предмети	128	0,8	97	0,5	117	0,5	-11	-0,3	-8,6
2. Незавершене виробництво	3028	18,7	3915	19,7	4206	19,9	+1178	+1,2	+38,9
3. Готова продукція	8208	50,6	9680	48,9	11072	52,3	+2864	+1,7	+34,9
Коефіцієнт накопичення	0,976	х	1,047	х	0,912	х	-0,064	х	х

В оптимальному варіанті його значення має бути менше 1, але оцінювання коефіцієнта накопичення передбачає врахування галузевих особливостей функціонування підприємства. Для даного підприємства структура запасів відповідає спеціалізації та сприяє підвищенню ефективності фінансово-господарської діяльності.

У цілому позитивність динаміки запасів оцінюється на основі зіставлення з динамікою фінансових результатів діяльності підприємства. Якщо темпи приросту фінансових результатів перевищують темпи приросту запасів, це означає підвищення ефективності їх використання.

За результатами проведених розрахунків із визначення фінансової стійкості за зростання у 2017 р. порівняно з 2015 р. вартості запасів і поточних

біологічних активів на 6394 тис. грн підприємство збільшило величину власних оборотних коштів на 3483 тис. грн.

У підсумку надлишок власних оборотних коштів для формування запасів скоротився з 3999 до 1088 тис. грн, тобто на 2911 тис. грн. Отже, підприємство має ознаки абсолютної фінансової стійкості.

Швидкість обороту оборотних коштів залежить від тривалості їх перебування у сфері виробництва і сфері обігу. Оскільки тривалість операційного циклу в різних галузях економіки суттєво відрізняється, то й оборотність оборотних активів зазвичай має широкий діапазон коливань.

Розрахунок показників оборотності та ефективності використання оборотних активів відображено в табл. 4.

Таблиця 4

**Показники оборотності та ефективності використання оборотних активів
ПСП «Нива» за 2015-2017 рр.**

Показник	2015 р.	2016 р.	2017 р.	Відхилення (+,-) 2017 р. від 2015 р.	
				абсо- лютне	відносне, %
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн	31238	38564	39195	+7957	+25,5
Середньорічна вартість оборотних активів, тис. грн	20778	25297	26974	+6196	+29,8
Коефіцієнт обертання оборотних активів	1,503	1,524	1,453	-0,050	-3,3
Коефіцієнт завантаження оборотних активів	0,665	0,656	0,688	+0,023	+3,5
Тривалість одного обороту оборотних активів, днів	240	236	248	+8	+3,3
Коефіцієнт оборотності матеріальних запасів	1,130	1,102	0,956	-0,174	-15,4
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	11,9	12,0	21,7	+9,8	+82,4
Коефіцієнт ефективності використання оборотних активів	1,503	1,524	1,453	-0,050	-3,3

За результатами розрахунку показників оборотності та ефективності використання оборотних активів (табл. 4), збільшення чистого доходу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) у 2017 р. порівняно з 2015 р. на 7957 тис. грн, або 25,5 %, відбулося під впливом таких факторів. У результаті збільшення середньорічної вартості оборотних активів на 6196 тис. грн (29,8 %) чистий дохід збільшився на 9304 тис. грн. Одночасно внаслідок зниження коефіцієнта обертання оборотних активів на 0,050 (3,3 %) чистий дохід зменшився на 1347 тис. грн. Таким чином, головним фактором збільшення чистого доходу є зростання середньорічної вартості оборотних активів.

Система управління оборотними активами представляє собою частину загальної фінансової стратегії підприємства, що полягає у формуванні необхідного обсягу і складу оборотних активів, раціоналізації й оптимізації

структури джерел їх фінансування.

Отже, проведені дослідження дозволили сформувати систему управління оборотними активами підприємства, що передбачає визначення оптимальної величини оборотних активів, їх ефективне використання та розробку варіантів фінансування оборотних активів підприємства.

ВИСНОВКИ

Проведені дослідження щодо методики й організації бухгалтерського обліку і аналізу наявності та використання виробничих запасів дають підставу зробити ряд висновків і визначити напрями удосконалення:

1. Для успішного здійснення виробничого процесу головною ланкою діяльності господарського суб'єкта є наявність та використання виробничих запасів. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 «Запаси» регламентує методичні засади формування у бухгалтерському обліку інформації про запаси та розкриття її у фінансовій звітності.

Для забезпечення безперебійної роботи на складах підприємства, у складських приміщеннях підприємств здійснюються операції зі збереження виробничих запасів, що надходять, а також відпуску їх у виробництво. Для правильної організації обліку запасів важливе значення має їх науково-обґрунтована класифікація, яка забезпечує виконання основних завдань обліку та контролю запасів. При відпуску запасів у виробництво, продаж та іншому вибутті, оцінка їх здійснюється за одним із таких методів: ідентифікованої собівартості, середньозваженої собівартості, собівартості перших за часом надходження запасів (Fifo), нормативних витрат, ціни продажу.

2. До основних видів нормативно-правового забезпечення обліку запасів відноситься: Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», накази, інструкції, НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», П(С)БО 9 «Запаси», П(С)БО 16 «Витрати», Податковий кодекс України та ін.

3. Розробка номенклатури запасів, наявність інструкції з обліку виробничих запасів, раціональна організація складського господарства, правильна класифікація запасів, розробка норм витрачання запасів є необхідними передумовами правильної організації обліку виробничих запасів.

4. ПСП «Нива» є юридичною особою, основною ціллю діяльності якого є вирощування зернових і технічних культур; овочівництво; розведення великої рогатої худоби; розведення овець, кіз, коней; розведення свиней; розведення птиці; надання послуг у рослинництві та тваринництві; виробництво готових кормів для тварин, що утримуються на підприємстві.

5. Відповідальність за організацію бухгалтерського обліку на підприємстві та забезпечення фіксування фактів здійснення усіх господарських операцій в первинних документах, регістрах і звітності протягом встановленого терміну несе власник підприємства, або уповноважена ним особа.

Формування облікової політики на підприємстві здійснюється головним бухгалтером і затверджується наказом або розпорядженням керівника. Основна

мета облікової політики – забезпечити одержання достовірної інформації про майновий і фінансовий стан підприємства, результати його діяльності, необхідні для всіх користувачів фінансової звітності з метою прийняття відповідних рішень. Підприємство самостійно визначає свою облікову політику і вибирає форму ведення бухгалтерського обліку з дотриманням принципів, встановлених законодавством. Облікова політика підприємства висвітлюється в Наказі про облікову політику, який видається керівником підприємства для вирішення основних та оперативних завдань і має обов'язкову розпорядчу дію.

6. Важливою ознакою здійснення діяльності підприємства є наявність певного майна, яке йому належить. Вартісна оцінка майна відображається в Балансі (Звіт про фінансовий стан).

За результатами проведеного аналізу ПСП «Нива», у 2017 р. порівняно з 2015 р. вартість майна збільшилась на 13192 тис. грн, або 29,1 %, що свідчить про нарощування майнового потенціалу підприємства. Необоротні активи зросли на 9837 тис. грн (48,8 %), а оборотні - на 33545 тис. грн (13,8 %). Темп приросту майна (29,1 %) перевищив макроекономічний показник рівня інфляції (13,7 % у 2017 р.). У результаті цього відбулося зростання реальної вартості оцінки активів на 33,0 %.

Власний капітал є основою незалежності підприємства, необхідність у ньому обумовлена вимогами самофінансування підприємства. Залежно від того, який капітал є в розпорядженні суб'єкта господарювання, наскільки оптимальна його структура та як ефективно він трансформується в основні і оборотні засоби, залежить фінансовий стан і результати діяльності підприємства.

Результати аналізу джерел формування капіталу ПСП «Нива» за інформацією пасиву Балансу (Звіту про фінансовий стан) свідчать, що у 2017 р. порівняно з 2015 р. вартість джерел формування капіталу збільшилась на 13192 тис. грн, або 29,1 %. При цьому власний капітал зріс на 13320 тис. грн (30,0 %), а зобов'язання і забезпечення зменшилися на 128 тис. грн (14,4%). Отже, підприємство підвищило рівень фінансової стійкості за критерієм забезпеченості власним капіталом.

7. Для ведення наявності й використання виробничих запасів передбачено застосування активного синтетичного рахунку 20 «Виробничі запаси». Облік розрахунків із постачальниками ведеться у Журналі 3 В с.-г. та Відомості 3.3 с.-г. аналітичного обліку до рахунка 63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками».

Для оформлення операцій по надходженню і вибуттю запасів призначено ряд типових форм документів, затверджених Інструкцією № 130 та наказом Міністерства статистики № 193.

Інформація про рух та надходження виробничих запасів відображається у другому розділі «Оборотні активи» активу Балансу (Звіту про фінансовий стан) у додатковому (описуваному) рядку 1101 – Виробничі запаси (ф. № 1) та розділі 8 «Запаси» Приміток до фінансової звітності (ф. № 5).

8. Запаси мають велику частку в загальній валюті балансу. Це

наймобільніша частина капіталу, від стану і раціонального використання якого багато в чому залежать результати господарської діяльності і фінансовий стан підприємства. Проведений аналіз запасів ПСП «Нива» свідчить, що у 2017 р. порівняно з 2015 р. запаси зросли на 4952 тис. грн (30,5 %). Серед видів запасів, виробничі запаси збільшилися на 910 тис. грн, або 18,3 %.

9. Про високий рівень забезпеченості підприємства власними оборотними коштами свідчить значення коефіцієнта забезпеченості оборотних активів власними оборотними коштами та забезпеченості запасів власними оборотними коштами. На кінець 2017 р. фактичний рівень першого з них перевищує значення у 9,7 раза, а другого відповідно в 2,1 раза. У структурі оборотних активів власні фінансові ресурси становлять 97,2 %, а на 1 грн запасів припадає близько 1,04 грн власних оборотних коштів.

10. За результатами розрахунку показників оборотності та ефективності використання оборотних активів ПСП «Нива» коефіцієнт обертання знизився з 1,503 у 2015 р. до 1,453 у 2017 р., відповідно коефіцієнт завантаження підвищився з 0,665 до 0,688, а тривалість одного обороту оборотних активів зросла з 240 до 248 днів і становить близько трьох кварталів. Коефіцієнт оборотності матеріальних запасів скоротився з 1,130 у 2015 р. до 0,956 у 2017 р., а коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості зріс з 11,9 до 21,7. Наведені зміни показників свідчать про зниження оборотності оборотних активів, що пояснюється збільшенням чистого доходу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) на 25,5 % з одночасним збільшенням середньорічної вартості оборотних активів на 29,8 %.

11. Управління оборотними активами виконується за такими етапами: аналіз оборотних активів; визначення підходів щодо формування оборотних активів підприємства; оптимізація обсягу оборотних активів; оптимізація співвідношення постійної та змінної частин оборотних активів; забезпечення ліквідності оборотних активів; забезпечення підвищення рентабельності оборотних активів; забезпечення мінімізації втрат оборотних активів у процесі їх використання; формування принципів, що визначають фінансування окремих видів оборотних активів; оптимізація структури джерел фінансування оборотних активів.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ

1. Ткаченко А. О. Економічний зміст категорії «запаси» / А. О. Ткаченко / Економіка і підприємництво: організаційно-методологічні аспекти обліку, фінансів, аудиту та аналізу: Збірник наукових праць за результатами наукової роботи факультету обліку та фінансів ПДАА. – Вип. 18. Том 1. – Полтава, 2018. – С. 68-71.

2. Ткаченко А. О. Аналіз складу, структури та динаміки оборотних активів підприємства / А. О. Ткаченко, В. І. Гринь / Сучасний стан і перспективи вдосконалення практичної підготовки студентів обліково-фінансового профілю: Збірник доповідей науково-практичних конференцій студентів за результатами проходження виробничих та технологічних практик

по напрямках підготовки, випуск 5, 2018 р. – Полтава : ПДАА, 2018. – С. 43-45.

3. Ткаченко А. О. Елементи облікової політики щодо запасів / А. О. Ткаченко / Матеріали студентської наукової конференції Полтавської державної аграрної академії, 25-26 квітня 2018 р. Том I. – Полтава : РВВ ПДАА, 2018. – С. 386-387.

4. Ткаченко А. О. Облік виробничих запасів підприємства / А. О. Ткаченко, А. Ю. Трушина / Сучасний стан і перспективи вдосконалення практичної підготовки студентів обліково-фінансового профілю: Збірник доповідей науково-практичних конференцій студентів за результатами проходження виробничих та технологічних практик по напрямках підготовки (спеціальностях), випуск 1, 2016 р. – Полтава : ПДАА, 2016. – С. 30-32.

5. Ткаченко А. О. Особливості класифікації запасів підприємства / А. О. Ткаченко // Проблеми обліково-аналітичного забезпечення управління підприємницькою діяльністю: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, 25 листопада 2016 р. – Полтава : ПДАА, 2016. – С. 119-120.

6. Ткаченко А. О. Особливості організації обліку виробничих запасів на підприємстві / А. О. Ткаченко, О. Є. Нездойминога / Сучасний стан і перспективи вдосконалення практичної підготовки студентів обліково-фінансового профілю: Збірник доповідей науково-практичних конференцій студентів за результатами проходження виробничих та технологічних практик по напрямках підготовки, випуск 4, 2018 р. – Полтава : ПДАА, 2018. – С. 83-84.

7. Ткаченко А. О. Особливості оцінки запасів при вибутті / А. О. Ткаченко // Проблеми обліково-аналітичного забезпечення управління підприємницькою діяльністю: Матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції, 26 жовтня 2017 р. – Полтава : ПДАА, 2017. – С. 211-212.

8. Ткаченко А. О. Особливості розрахунків з бюджетом за податком на додану вартість / А. О. Ткаченко, О. В. Лега / Сучасний стан і перспективи вдосконалення практичної підготовки студентів обліково-фінансового профілю: Збірник доповідей науково-практичних конференцій студентів за результатами проходження виробничих та технологічних практик по напрямках підготовки (спеціальностях), випуск 2, 2017 р. – Полтава : ПДАА, 2017. – С. 36-38.

9. Ткаченко А. О. Показники економічної ефективності використання оборотних активів підприємства / С. В. Тютюнник, А. О. Ткаченко / Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Формування та перспективи розвитку підприємницьких структур в рамках інтеграції до європейського простору», 27 березня 2018 р. – Полтава : ПДАА, 2018. – С. 328-331.

АНОТАЦІЯ

Ткаченко А. О. Методика й організація бухгалтерського обліку і аналіз наявності та використання виробничих запасів. Рукопис.

Дипломна робота на здобуття ступеня вищої освіти «Магістр» за освітньо-професійною програмою «Облік і оподаткування» спеціальності «Облік і оподаткування». – Полтавська державна аграрна академія, Полтава,

2018.

Робота присвячена дослідженню теоретичного та практичного аспектів організації та методики бухгалтерського обліку виробничих запасів і розробці перспективних напрямів їх удосконалення.

У результаті дослідження уточнено категорії «запаси», «виробничі запаси», розглянуто нормативно-правове регулювання бухгалтерського обліку виробничих запасів, обґрунтовано класифікацію запасів, досліджено організацію документального забезпечення, синтетичного та аналітичного обліку виробничих запасів, досліджено аналіз складу, структури та динаміки виробничих запасів, забезпеченість суб'єкта господарювання виробничими запасами, аналіз використання виробничих запасів підприємства та його матеріальних витрат, напрями покращення матеріального забезпечення підприємства та оптимізації його матеріальних витрат.

Ключові слова: виробничі запаси, бухгалтерський облік, оцінка, облікова політика, звітність, управління запасами.

ANNOTATION

Tkachenko A.O. Method and organization of accounting and analysis of the availability and use of inventory. Manuscript.

Graduate work for obtaining the degree of higher education «Master» in the specialty «Accounting and taxation». - Poltava State Agrarian Academy, Poltava, 2018.

The work is devoted to the study of theoretical and practical aspects of the organization and methods of inventory accounting and development of perspective directions for their improvement.

As a result of the study, the categories of «stocks», «production reserves» were specified, the regulatory and legal regulation of inventory accounting was considered, the classification of stocks justified, the organization of documentary support, synthetic and analytical accounting of inventories was investigated, the analysis of composition, structure and dynamics of inventories, provision of the entity's production inventories, analysis of the use of the company's inventory and its material costs, directions of improvement financial security company and optimize its expenses.

Key words: production inventory, accounting, estimation, accounting policy, reporting, inventory management.